

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРИЯТЕЛЬ СРЪСКЕ МЛАДЕЖИ

за

ГОДИНУ

1 8 6 6.

Издав и уређує

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

I. ГОДИНА.

У СОМБОРУ.

Брзотиском Андриє Вагнера и друга.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

UNIVERSITY OF NOVI SAD

LIBRARY OF THE FACULTY OF EDUCATION

NOVI SAD

1881

NOVI SAD

LIBRARY OF THE FACULTY OF EDUCATION

NOVI SAD

NOVI SAD

LIBRARY OF THE FACULTY OF EDUCATION

САДРЖАЈ.

I. Игре и забаве

ГИМНАСТИЧНЕ ИГРЕ. Жабице, и Град стр. 1. Киданѣ ланца стр. 17. Воденица стр. 33. Бой ромих, и Вученѣ шаке стр. 49. Бацанѣ ногама стр. 50. Чучавац и Одбиянѣ од зида стр. 65. Путо, и Айдук стр. 81; Вученѣ лакта стр. 82. Меур стр. 97. Вученѣ клипка 98; Теранѣ лопте 113; Бацанѣ штапа 114; Дизанѣ проштца 129; Теранѣ лопте у четворо 145; Ноша 161; Трка стр. 177.

ПОГАЂАЧКЕ ИГРЕ. Мириси стр. 2; Прикривена пословица 3; Сенови 17; Трговци 33. Слепа мува 50; Слепа мува и везик 82; Слепа мува и прсти 98; Слепа мува и уво 129. Занати 177.

ИГРЕ ЗА ЗАЛОГ. Животињ стр. 35; Црвенкапа 51; Менажерия 66; Неша 83; Чивутска школа 114; Представљанѣ слабости 145.

Шальиве игре: стр. 2, 18, 35, 66, 83, 99, 146.

Ћзикословне игре стр. 34.

Разметнути слогови стр. 2. и 3.

Физикална игра (куванѣ у ладной води) стр. 34.

Рачунске игре стр. 3, 18, 35, 51, 66, 84, 99, 115, 130, 146, 163.

Загонетке стр. 4, 18, 35, 52, 67, 84, 100, 115, 130, 147, 162.

Решеня рачунских игри и загонетака у сваком брою почевши од 2 одма за загонеткама, и на стр. 178.

II. Науке.

Пословице стр. 4.

Свете речи (од Б. Кузмановића) стр. 19, 36, 52, 67, 85, 101, 116, 131, 148 и 178.

Катихетичка вештбана 133.

Беседа на св. Саву стр. 22.

Ускршињ вечерњ у Цариграду, стр. 41.

БАСНЕ. Вештак судия 5; Два лонца 21. Гусеница 37; Пауци, муве и челе 55, Млади и стари славуй, 68; Во и коњ 86; Машала и свећа 118; Лисица и маймун; Пас и коза; Челе и обадови 119; врбова шибица 135; Во и елен; Лептир и чела 136; Драги камен; Магаре и вук у школи; Панѣ; Пиле у люци стр. 153;

ПЕСМЕ. На уранку, од Деспотовића 21; Пролеће, од М. Нешковића 37; Поздрав „Венцу“ од Нешковића 55; Веселост 58 и У Гаю 59, (обе од Десп.) Пчелица, 69; Майска песма од Десп. 69; Поздрав милом Маю; од Милашиновића. 73; Шта я све имам 86; Творцу, од Нешковића, стр. 87; О Преображеню, од П. В. стр. 102; Колко пута Богу захвалити треба, од Десп. 104; Славуй и Дете, од Милашиновића стр. 105; О рождеству Богородице од П. В. стр. 117 и 151; Де погоди (загонетка у стиховима) стр. 119; Коияник, 120; Дете и ягнѣ,

www.scribd.com

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

182; Ветар 136; Дете и тица 136; Бог в љубав, од Десп. 137; О Ва-
веденю од Н. В. 152; На Николь дан стр. 166. Пјсна на Рождество
Хр. 181.

ИЗ НАУКЕ О ДУЖНОСТИМА. Добročинство, стр. 6; Браћа 38;
Поштенѣ 88; Истина 105; Вера 183.

ИЗ НАУКЕ О ЧУВАНЮ ЗДРАВЛЯ. О разхлађеню 24; О умере-
ности у вду 57; О умерености у пићу 70; Поученѣ о чуваню здравля
с приповедком 106.

ИЗ ИСТОРИЈЕ. Битка на Муачу; 8; Никола Субић Зрински 61.

ЖИВОТОНИСИ. Кирил и Методије, 73; Парох Обрлин, 122.

ПРИПОВЕДКЕ. Репа, стр. 40; Врабац 166.

ИЗ ЗЕМЉОПИСА. Бачка, стр. 78, 93, 111, 115, 127, 159. Потп-
ски округ 171. Лавра Почаевска, 140. — Опис Плашкога и Срема, у
Писму 174.

ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА. О води, стр. 110 и далѣ. Пас, 154.
Догађан о животияма, стр. 7, 8, 72, 137 и 184.

ИЗ НАУКЕ О ЗЕМЉДЂЛСТВУ. О тимареню стоке, стр. 13. О
усевској земљи, стр. 31, 45, 62, 88. Спаянѣ стр. 47.

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКОМ ЛИСТУ

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАНЊ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Ватањ и одбияњ лопте.

(Гимнастичка игра за едно дете.)

1. Бацај лопту на дувар ил у вис и ватај е овим начином и редом бар по пет пута свако :

1. А) Стоећи на обе ноге и пуштајући лопту с рамена : а) бацај десном руком, ватај обема; б) бацај и ватај само десном; в) бацај десном, ватај левом; г) бацај левом, ватај десном; д) бацај и ватај левом. — Б) Пуштајући е оздо, с колена, бацај е и ватај по истом реду и начину, као под а) б) в) г) и д).

2. Стоећи на еднот нози: А) дигни десну, стој на левој, па бацај и ватај као под 1. А) и Б), — Б) дигни леву, стој на десној, па бацај и ватај као по 1. А) и Б).

3. Пуштајући е изпод ноге напред: А) десном руком изпод десне дигнуте ноге: бацај и ватај е као под 1. А) а) б) и в). — Б) левом руком изпод леве ноге: бацај као под 1. А) а) г) д).

4. Разкорачи и сагни се, па бацајући е између ногу натраг и брзо исправљен ватај е као под 1. А) а) б) в) г) и д).

5. Окрени леђа дувару и наслони главу на дувар, а ноге нека су подаль, па бацај преко лица и ватај, као под 1. А) а) б) в) г) и д).

6. Клечећи: а) на обе ноге, бацај и ватај као под 1. А) и Б).

б) клечећи на левој нози, бацај и ватај е исто тако; в) клечећи на десној нози бацај и ватај е исто тако. г) клечећи на левој бацај е изпод десне као под 3. А). д) клечећи на десној нози бацај и ватај као под 3. Б).

7. Лежећи бацај и ватај е као под 1. А) и Б).

II. Одбияј е дланом на дувар ил у вис колко више реда можеш, да не падне на земљу 1. А) стојећи на обе и одбияјући: а) само десном руком б) само левом; в) на изменце десном па левом. — Б) Стојећи на еднот: а) само на левој нози, и одбияјући е исто тако; б) само на десној и одбияјући е исто тако. — В) клечећи: а) на обе ноге, и одбияјући исто тако; б) клечећи само на левој; в) клечећи само на десној. — Г) У положају као озго под 5. — Д) лежећи.

III. Узми две лопте, па бацај десном руком одну за другом а ватај левом тако, да док една у вис иде, друга да е већ доле уваћена и додата.

IV. Одбиај а) одну едним, другу другим дланом; б) десним дланом да пада на леви, левим да пада на десни; в) десним обе; г) левим обе.

Тако се могу узети три лопте: а) две на десну, една на леву руку; б) две на леву, една на десну; па онда четир лопте, на сваку руку по две уударед.

Петлови.

(Гимнастичка игра за друштво деце у пољу).

На кога коцка падне тај е петао, а остали су петлићи. Напре се одреди дугачка мета. На сред мете стане петао. Сви петлићи стоје на едном крају мете, и морају на други крај претрчати, а да се ни едан не да ухватити петлу. Петао гледа да едног ухвати и ако га е пре нег што е онај на мету дотрчао само толико стигнуо, да га шаком по рамену дохвати, то е онај дужан петла на раме узети и до сред мете донети, па онда буде и он петао. Онда трче петлићи опет натраг, а петлови их ватају, док не постане половина петлови; а онда они кој остану неухваћени узаше петлове, и ови су их дужни на свои леђи пренети од еднога краја мете до другога. Што е мета већа, то е игра лепша.

Слепа мува.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сви стану у коло и увате се рукама. На кога коцка падне, тај е слепа мува. Томе се марамом очи вежу, да ништа не види, па стане на сред кола. Онда се коло окреће, док мува длан о длан не удари. Одма коло стане, а мува приступи едном, ухвати и погађа ко е, па ако погоди, онда е онај мува; ако не погоди, враћа се у сред кола, па иде по ново. Погађања има различни врсти, и мора се на почетку игре уговорити, којим ће начином мува погађати: пипајући уваћенога само по глави, или само по лицу, или само по руди, или само по али-нама, или познавајући га по гласу, и онда мора уваћени изврнутим гласом маукнути, или кукурекнути и т. д. Могу сви у колу и седити; онда се мува везани очию мора неколико реда у сред кола окренути, па онда приступати, ватати и погађати.

Бое.

(Погађачка игра за друштво деце.)

Сво друштво седне у коло. Ђдан започне игру овако: баци мараму на кога у колу хоће и рекне бою коју хоће, н. п. бело. Одма мора онај на кога е марама пала казати ствар едну од те бое, н. п. снег, и онда баца мараму далѣ, на кога хоће, и каже име бое, које хоће, да онај погоди едну ствар те бое, па да баца далѣ. Ко не пази, или не уме да погоди, или ако рекне ствар, што е већ речена, мора дати залогу.

Кад су се довољно наиграли, онда се одкупљују залоге овако: нека онај чия е залога приповеди едну приповедку, или рецитует песму, ил зада ил реши загонетку, ил каже едну или одређен брой пословица или изреченя, или одпева коју песму, или одигра коју гимнастичку игру и. т. д.

Ова игра може се начинити за старију децу мало тежа ал и забавнија том погодбом, да се сме казивати само име ствари из те собе, или из поля, или из шуме, или само животиње, ил само цвеће, ил каменѣ и т. д. а одкуп залога том погодбом, да се мора свака код свакога од друштва башка одкупљивати оним пред-поменутиим одкупима, и то како ко од другога хоће.

Прикривена имена.

(Погађачке игре у писменима.)

У овој задаји има прикривено име еднога нашег великог и славног србског јунака. Ко е то?

Ја сам лепо дрво. Стави преда ме з', онда сам брдина. Стави к', онда сам покривало. Са з', сам леп час дана. С м' би сав свет поморила. С њ' би око ископала. Одкিনি ми главу и надостави к', онда сам животиња чудног створа и оклопа. Одкিনি њойзи главу па замени с м, онда е красан цвет, а њгово ситно семе од кашља жез.

12. Гостию.

(Една рачунска задаћа.)

Било у едной гостионици 12 гостию. Ови се погоде с крчмаром, да ће сваки дан у другом реду седити, па да не иште плате, док они све редове не изређаю, а кад изређаю, онда ће му на едаред платити сваки по 1000 ф. Пита се колико су реди умели променути се? Зна се да могу своя места променути 3 госта 6 пута, 4 госта $6 \times 4 = 24$, 5 гостию $24 \times 5 = 120$, и тако иде даље: износ 5-орице умножи са 6-орицом, износ ових са 7-орицом, износ ових са 8-орицом и тако далѣ до износа 11-орице са 12-орицом. Ако су гости сваки дан триред ели, колико су се реда могли изменјати, ако су сви од 20 год. били, кад су започели и сви до 100 год. живили; ед дочекао крчмар плате?

Проливанѣ течности.

(Една физикална игра.)

„Превући воду ил вино из пуне чаше у празну.“
Метни две празне чаше едну уз другу. Узми узицу проливаће артие и пресави е тако, да едним краем допре до дна едне чаше, а другим краем, да само преко руба друге чаше вири у ню. Онда напуни ону чашу водом ил вином, у којој узица допире до дна, и остави на миру. За неколико часа прећиће кап по кап сва вода из пуне чаше у празну, проливанѣм узице. Место артие може се узети и узица памучна и т. д. Место две чаше, може се наређати и више чаша една уз другу; ал онда треба за сваку чашу по една узица тако стављѣна, да едним краем довата чашу из кое ће вући до дна, а у другу чашу у коју ће преливати да само краем вири.

Загонетке и загометна питања.

Даштомити дашто: 1) Ти мене вијаш, а ја тебе; ни ти мене стиже, ни ја тебе.

2) Ја сам дрво с 12 грана, свака грана 4 гъизда, свако гъиздо 7 тица.

3) Дођоше тице без перја, седоше на дрва без лишћа, дотрча момче без уста, поједе тице без перја.

4) Шта прође кроз све трње и брекове, и нигде се не огребе.

- 5) Ко преде, а никад му конца не видиш.
- 6) Које је најјаче писмо у Азбуци.
- 7) Ко иде по води, а не уквасисе.
- 8) Како би написао „жива мишоловка“, са пет писмена.
- 9) Које дваред умро, а једаред се родио.
- 10) Које двоје деце није имало матере на свету.

II. НАУКЕ.

Пословице.

- Ако ће прасе стикар обући, оно ће опет у брљу ући.
 Боља је памет нег оклоп.
 Боље п празна кеса нег празна глава.
 Боље комад леба у торби, нег нојево перо за капом.
 Боље ништа не знати него којекако.
 Боље слеп очима, него слеп памећу.
 Бољи је један штедиша, нег десет радиша.
 Више вреди шта жена заштеди, нег шта муж завреди.
 Више учине господарове очи, нег обе руке.
 Ко неће да учи писати пером, он ће мотиком.
 Ко много пита много научи.
 Ко немари за рад, нек се не тужи на глад.
 Ко не поштује крајцаре не стече форинте.
 Ко ништа нема, ништа и не вреди.
 Ко памети има, а да шта нема?
 Ко памети нема, а да шта има?
 Ко се не стиди лагати, не стиди се ни красти.
 Ко се стиди питати, стиди се знати.
 Ко рано устаје вас дан му добар настаје.
 Ко у младости ништа не вреди неће ни у старости.
 Лењом срећа не процвета.
 Луда је глава часком крвава.
 Срамота је не знати, ал још већа учити пехтети.
 Што немаш и незнаш, нит си вредан да имаш, ни да знаш.
 Нека муж још толико завреди, ако жена не штеди, ни једно луле дувана не вреди.

Вук и човек.

(Једна прича).

Стане лисица казивати вуку о снази човечијој, како му ни који звер не може ништа, и како морају сви Бог зна како лукави бити, да се само могу живи одржати. На то ће рећи вук: да ми га је видети, одма би га расчупао. Ако си то рад, рече лисица, а ти дођи у јутру мени, па ћу ти га показати. У јутру дође вук пре зоре, и лисица га изведе на пут, куд ловац сваки дан пролазаше. Прво наиђе неки старац. Је ли оно човек упита вук. Није, рече лисица, оно је бијо. Затим наиђе једно ђаче с' књигама под руком. Је ли оно човек? Није, оно ће тек да буде. Најпосле наиђе ловац с' двоцевком о рамену и с' ножем о појасу. Онда рече лисица: ево оно је човек, ако смеш на њега иди, а ја утеко у рупу. Вук пође на ловца. Кад га опази ловац трже се, јер не имаде у пушки танета; али опет ватеже и сасу сва зрна вуку у очи. Стиште вук очи, па наиђе ближе. Ловац му сасу и другу цев. Цикне вук од бола, па дође ближе, већ ловца да ухвати; али овај трже нож, па удари вука и с' лева и десна тако, да онај сав у крв огрезну и вршитући лисици у рупу утече. Шта је ујо, викне лисица, како прође с' човеком? Зло синовче зло и наопако, нисам ни помишљао, да је оно пашче онако снажно. Најпре скиде неку цев с' леђа и дуну у њу, а мене посуше зрна, свеми очи изпржише; после дуне још једаред, а мени севнуше муње око носа; а кад му још ближе дођо, ал он извуче некако сјајно ребро, пак ме удари два три ред, умал' мртав непадо. Видиш, рече лисица, какав си фалџија, али тако прође, когод се размеће.

Войвода Евген Савойски.

(Историчка приповедка.)

Ни један човек није учинио аустриском двору ни толико многи, ни толико велики услуга, као войвода Евген Савойски. Ово је био један од највећих духова, како на бојном пољу, тако и у царевом савету. Тронци царева Леополду, Јосифу I, и Карлу VI био је он у сред они највећи бура у спољашњим ратовима и унутрашњим немирима најснажнији штит и обрана.

Евген рођен у Паризу год. 1663 био је најмлађи син Евгенса Морица войводе Савойско Каринијскога, који је био капетан у краљовој гарди. У детињству био је Евген врло слабачак и болешљив, и зато га одреде родитељи на свештенички чин. Али се ово младом Евгену не допадне. Војнички живот, то му бијаше од детињства срце и душа. Приповедке о биткама и ратовима волио је нег Бог зна шта, и слушао би их дан и ноћ. Кад је чуо бубиње

и трубе, одма се сав успламњавао. За пѣга не беше већег радovanja, него гледати лепо наоружане чете войске.

Кад му умре отац, и мати се одсели из Француске, оста Евген сам, и мога слободније собом располагати. Тада се одлучи на войнички чин, па оде краљу и зашште, да му даде упразниѣно на некој драгонској регементи полковништво. Краљ му се маленом и кржавоме насмеје и одбие га. „Я идем дакле туђега цара да служим, рече срдито Евген своим пријатељима, и нећу се другичије у Француску вратити, но с мачем у руци.“ То рекав остави Француску, па дође у Беч и понуди се цару Леополду у службу. Цару се допадне Евген јако и прими га, а турски рат г. 1683 даде Евгену прилику показати се вредна цареве наклоности.

При одбианю Турака од Беча показа Евген толико одважности и срчаности, и тако се допадне войводи Карли Лотриншком, да му овај јдну драгонску регементу даде. И у Угарској отликовао се Евген у свакој прилици, ал особито на Муачу, где баш он са свои коняници учини, те се бой с Турци онако сретно по цара оконча. Одма после битке посла га войвода Лотриншки у Беч, да сам цару глас о победи над Туцима однесе и препоричи га цару овим речма: „Од овога младог јунака биће у своје доба велики войвода.“ Године 1692 у јдном боју са Французима изврши се Евгенова претња, да ће се само с мачем у руци у Француску вратити. Те исте год. добије од цара орден златног руна, највеће отличје и цар га начини маршалом.

Евген не беше само на гласу јунак, него и јдан од најизображених мужева, а при томе чудо мио и драг, и јдан од најправдољубивих ljudi. Глас од ови Евгенови врлина допре и у Француску и тек онда се осети краљ Лудвик XIV, какво је благо изгубио у Евгену, ономе малом игуману, као што га он у шали називаше. Онда га хтеде радо натраг довући и обећаваше му маршалство и гувернаторство и још преко свега по 2000 дуката на годину, само да пређе њму, али му Евген одговори: „Доцно је, я сам царски маршал, дужност и благодарност обвезује ме моме господару бити веран.“ То беше онај славни јунак, који оно год. 1697 противу султана Мустафе и њгове грдне силе започео мегдан.

2. ПРОПАСТ ТУРАКА НА СЕНТИ. После поразе Турака на Сланкамену долазилису они опет у већим и мањим четама у Срем и Банат, али се нису могли осветити за Сланкамен. Дола-

зили су у Варадин и у Тител, али свуда одбијани само су сиротињу по селима плячкали и жене и децу у робљѣ односили.

Год. 1695 дође и сам султан Мустафа са великом войском, па оставивши јаку посаду у Београду пређе на Панчеву Дунав, остави помоћи темишварском паши, и оде на Липово, које после крваве битке отме, па онда узевши и Карансебеш и Логош врати се натраг. Друге године дође још с већом войском преко Баната под Тител, где наше победи, али са великим своим губитком, и одатле падне под Варадин и обседне. У томе пристигне озго с царевом войском Евген. Султан не уздајући се, да ће код Варадина велико шта учинити крене се отуда, да на Сенти Тиси пређе, па да иде узети горњу Угарску и Ердељ, где не беше царске војске, а пуно бунтовника, који га онамо позиваху.

Узастопце за Турцима удари и Евген. Његови коњаници по туку и увате једнога турског пашу, и од тог чују, да је султан на Сенти ударио преко Тисе мост и с коњаници преко прешо, па сад превлачи топове и осталу џебану, а војска са нешто топова и коњаника још је на овој страни Тисе обкопана у двоструки обкопи.

Евген заповеди, да се одма трчи за Турцима и поити сам напред, па кад са свом войском наблизо Турака дође, даде знак и сви јурише у Турке. Турци оборе кишу топовски зрна на наше; али у Евгеновој војсци беше толико одушевленјѣ, да нико и не помишља на смрт; те тако не марећи за турски одпор и њово убоито оружјѣ удараше наши напред док први обкоп не узеше. Онда улете са сви страна у Турке тако отимљући се ко ће пре, да коњаници конѣ остављаше и с голим мачевима у Турке падаше.

Док се тако један део војске у обкопу с Турци клао, докле други део под војводом Штаренбергом, где највише Срба беше провали са стране у Турке и одцепи их од моста. Сад више Турци не имаше куд. Велики везир видећи да не може више на ону страну прећи стане викати на Турке да се у обкопи бију; али Турци изгубивши веру посеку њѣга и више други војвода, па се повуку у други обкоп. Евген јуриши за њима, и Турци стешњивни да нимогоше ни сабљама измањивати изгубе дух и окрену у највећем страу бегати на Тису па са стрми бедема доле скакати.

Кад се битка започела стаяло је сунце близу захода, а док сунце 11. Септ. 1686 зађе и ова се страшна погибиа Турака окопча. Преко 20,000 паде мртво у обкопима, а више од 10,000 подави се у Тиси.

Сву ту страшну пропаст гледао је султан из оне стране Тисе, али није могао помоћи; прово је и плакао је, и као бесомучан по земљи ваљао се и браду чунао, али узалуд; најпосле у прости аљине преобучен утекне ноћу мраком у Београд, да га нико не знаде; а његова застрашена војска, држећи да је и он погинуо или да је уваћен остави сав табор и све што беше у њему па побегне куд које.

Други дан пређе Евген преко, и заузме султанов табор, у којем увати 8000 натоварени кола, 6000 натоварени камила, 7000 коња, 15000 волова, 160 топова, 260000 топовски танаци и небројно застава, коњски репова, бубиљва и сребрни свирала. У султановом шатору, којега на 50,000 фр. вредности ценише нађе једну сабљу од неоцењене вредности и узме целу војну касу са 5,000,000 фр. Још нађе и много кола пуно верига, што Турци донеше, да робље вежу и воде.

То беше прва победа, што је одржа Евген као главни заповедник царевој војсци, и то беше најстрашнији пораза, што је Турци у последња доба претрпели. Ту започе Евген своје сјајне победе на којима себи вечиту славу остави.

Одма после те поразе узме Евген нешто Штаренбергови Срба и оде у Брод, па удари у Босну и свуда Турке слоивши узме Сарајево. Сломили Турци мораше пристати на мир, који се 26. Јан. 1699. у Карловци утврди, где цару Леополду уступише целу Угарску са Ердељом и Славонијом а само Срем и Банат остаде још неки час у њиховим сломилишним шакама, док и ово не пустише.

(Продужиће се.)

М а т и.

(Из науке о дужностима).

Мати је човеку после Бога прва светиња на земљи.

Ко нас је на свет изнео и онако слабе и нелице на својим недри одоји и однеговао? Мила мајка. Ко је небројне ноћи над нашим малом постелицом без санка проводно, кад смо мали и слабачки час од оне болести пиштали, час у оном болу превияли се? Мила мајка. Ко нас је на свом наручју по топлим сунцу и чистом зраку нашао, да нас ту животом и снагом напоји? Мила мајка. Ко нас је, кад смо на слабачки ногу једва се држати могли

прихватајући за руке ходити учио? Мила мајка. Ко нас е са милим погледна и гласима учио прве речи сладкога србског езика проговарати? Мила мајка.

И ко би умео изређати све оне небројне милости, што нам е свакоме своя мајка чинила одма од настанка нашега на свет, пре него што смо сами за себе шта знали и пре нег што смо умели ничим јој благодарни бити. Па љубав и милост мајчина трае и даљ и непрестае док год нѣзино срце биѣ. Она се брине и ради и Богу моли и за своју одрастлију децу, она их чува од сваког зла, светуе од сваке опасности, теши и гледа да одлакша болове и у одрастлом веку. Мајчин благослов и мајчина љубав прати децу кроз цео век и кроз цео свет. Својој деци за љубав жртвуе она свой сан и свой мир, жртвуе своје здрављѣ и готова е за њи свой живот дати. Љубав и милост нѣзина тако е велика, и стална, да ако дете и погрешни, и ако јој највећи бол начини, не само да прашта и заборавља, него чим се оно покае, она га са новом још већом милости прихвата, чим руке њойзи пружи.

Зато е прва и најсветија дужност свакога детета, своју матер љубити, поштовати е и благодаран јој бити; а та љубав, то поштовањѣ и благодарност код мањг детета у томе е, да е слуша речи и делом и да е умиљато око нѣ; а одрастлија деца треба да се отимљу, да јој не само посо одлакшаю, и не само да се чуваю, да јој нигде ни у чем жао не учине, него још да смишляю и да све оно чине и траже, чим ће њойзи радост начинити. А како е лако својој мајци радост начинити! Шта га небројно прилика сваки час има, где дете може са малим трудом, са малом жртвом мајчино срце Бог зна како обрадовати, и ню за онај час најсрећниом начинити: кадкад е само мио поздрав и загрљај, најмалецни дарак или по пека срдачна реч и жеља, као о имендану, новом лету ил крстном имену, што нѣзину задовољну душу у највећу радост и до суза доведе.

Добра кћи гледи чим мало порасте и ојача, да мајци својој на помоћи буде и да јој посо колко год може одлакша; а добри син слуша и кад сасвим одрасте своју светуюћу мајку исто онако вольно и радо, као што е слушао, кад га е нејцака за руке водехи ногом полазити учили.

Али, та добра мајка мало по мало остари и ослаби; седе власи обузму ону милу главу; дугог живота рад и патња измучи оне руке, што су свег века за нас радиле; ведро око нѣзино потамни и погрбљѣна од старости едва се на изнемогли ногу држи. Тада треба да се љубав и благодарност дечия најлешше

покаже. Тада прихвата добри син посрћују майку, као што е некада прихватала она нѣга, а добра кћи бдиє над њом болном у постели тешећи и негујући е, као што е она њо неговала и чувала; тада траже добра деца њойзи неге што болѣ умеу, нит знаю за коју светию дужност и бригу, него старой майци својој дане продужити и колко е можно радостниє учинити. Па кад и последњи час нѣзини куцне, они су око нѣ, молећи се Богу за њо и чувајући е тако, да њ последњи поглед нѣзин на њиовим лицима види љубав и благодарност, па благослов умируће майке њима е најскупоценне благо. А кад се најпосле и оно мило око угаси, кое е сав век свой опako брпжљиво око нас ишло, онда приступа благодарна рука деце и склапа ладне веће, а вреле сузе љубави потоком се лиу на ладан гроб миле и добре майке.

Да би само код све деце тако било! Ал ние свуд тако! Има невалјале деце, која неће да помисле, шта е сзе мати за њи чинила, колико се бринула, радила, мучила. Бивало е тако невалјале деце, што су своју у старости майку изсмевали, и са грдним речима на њо насртали. Бивало их е и тако бездушни, кои су немарно остављали своју стару и немоћну майку, да се са сваком невольом бори и у њој пропадне. Тешко такой деци! њи ће Бог најтеже покарати!

Майчин благослов и Божии све едноє, а майчина е клетва страшија од Божие.

О чистоћи.

(Изъ науке о чуваню здравля.)

„Болѣ бити и сирома, а здрав и яки, нег богат, а болестан и немоћан. Здрављ е више него икое богатство, нит има блага над здрављем.“ Св. Писмо.

Нема сумњ, да е чистоћа основа здравля, а нечистоћа легло сваке болести. Па кад е тако, и кад сваки чистоћу имати може, когод оће, ер му на вољи стои, онда е нечистоћа свакоме на срамоту и на поругу. Нечист човек сваки е и лень и срамотан и безстидан човек, и доиста треба дебеле безстидности, да ко свое собствено Богом тако дивно устроєно и на највищу послугу живота даровано тело занемари и напусти, да у нечистоћи и у гаду пропадне. Сме ли ко рећи, да му ние можно држати се чистоће? Ние ли воде, најболѣга лека противу нечистоће свуда

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

у изобиљу? Зато треба плювати на свако оно лењо дете, кое неће ни свои руку и образа да опере. Сваки дан треба да є то први поса: умити се и опрати, и то чистом и свежом водом. Ко се чешће не опере и не измиє, не само да му кожа неможе уредно изпаравати и крв чистити, него ни овај свеоживљући и креплјћи воздух неможе кроз њу улазити ни тела снажити. Силно є люди допало различити болести и пропало јдно и чемерно само зато, што су напустили, да их нечистоћа и гад живе поєде.

Ко се неби згадио на оне люде и децу, кои никад косе на глави несчешљаю, него є чупаву и пуну праха и блата напусте, те се и ваши и свакојки гад у њу залеже, иза кои одма свакојке гадне болести напђу: смрдљиве красте и ране по глави и по врату, по лицу, носу и по очима. Има дегде пуну кућа и пуну села свакојки гадни оспа, шуга, чирева и крастетина, а од куда? Само од нечистоће и од неопера.

Шта га их силно люди и деце има, што од люту болова зубоболђ готово до лудила и очајя долазе, а узрок є само нечисто држанђ и неопер зуба. И њи валя свако јутро чистом водом, и ако ниє четкице при руци, прстом ил чистом крпом добро изтрти и пропрати.

Нека дакле сваки упамти и нека се чисто држи, умивајући сваки дан руке, лице, врат и прса, а сваке неделђ єдаред бар и ноге и цело тело чистом водом, ако сапуна ниє, и счешљавајући косу сваки дан, а сарезујући њу и нокте, кадгод треба.

Али чистоћом тела ниє још учинљно све. Нуждно є рад здравлђ, да є и одело чисто, и постеля, и цео стан. Ако се непромену чешће, бар дваред на неделю кошулђ чисте, и добро опране, оно се напуне зноя и блата, пак и кожу упрляю, и не пропуштанђм изпараваня с коже часом болест наведу.

Има небројно случаєва, где су люди у нечисте постелђ лежуђи грдне болести на себе навукли; а како є са чистоћом постеля по многим кућама, нетреба нам споминяти. Па да би какав велики и теретан поса био, постелђ сваке неделђ чисто пресвући и сваке неделђ по єдаред на сунце изнети, разастрги и оставити, да их чист зрак добро промане. Много се реда веђ догодило, да су люди туђе постелђ особито перђ купуюћи, а не гледећи на чистоћу најопасниє и најгадниє болести на себе навукли и свакојки гад у своју кућу унели. Кадгод ко на туђу постелю лећи мора, нека увек загледа, є ли чиста и чисто навучена, па ако ниє, онда є болђ, да у своим алынама легне.

Нечистоћа по становима још је далеко шкодљивија. Она уквари и отрује сав ваздух по собама и одајама, те тим још већма здрављу науди. Чист и свеж ваздух је прва потреба за живот здрављ и снагу. Зато ваља прозоре сваки дан отварати и што дуже отворено држати, да нечист ваздух изађе а чист уђе. Док није по нашим кућама запитвени прозора било, и док су сви више на пољу седели и лежали него се по тима малима, загушљивима и смрдљивима собицама завлачили, дотле су се сви здрави и снажнији рађали, здрави, снажнији и догочечнији били. У тесним и смрдљивим собицама само страшљиви и нечисти људи седити и живити могу. А да шта да се рекне о оним рупама од соба, где су патоси и дуварови и сви намештаји пуни блата и гада! Нека се стиди свака домаћица, која није кадра ни то чисто држати; то није домаћица, него неопер, код ког се сваки гад и свака поган залеже. А још горе су оне, ког ни посуђа не перу, што рад ела држе; код таквих не само да свакојаке болести него изађу и отрови кои читаве породице утамане.

Догађаји о животињама.

ДОСЕТЉИВОСТ ПАСИЈА. Ранару Марану у Паризу дође едан приятель и доведе керића пребиене ноге, те замоли, да се прихвати и да ногу превне. За љубав приятелю прими се Маран и излечи керића. После неколико недеља стане нешто гребсти на Маранови врати. Кад овај врата отвори, уђе излечени керић са још едним исто онако пребиене ноге, кои се за своим вођом едва вући могаше. Маран се зачуди досетљивости керића, кои се почне око њѣга свакојако умиљавати, молећи готово да проговори, да се и друга њѣговога прихвати. Маран учини на излечи и овога.

КРВОЛОЧСТВО МАЧКЕ. Реформатски свештеник Маријат у Енглеској имађаше еднога великог мачка, ког је врло вољно и више од 10 год. тако држао, да га је на трпезу уза се стављао и од свакога ела увек на чистом танџиру и њѣму давао. Едаред позове Маријат госте на обед, и не стави мачка на трпезу. Мачак гледаше из прикрајка, оћел и њѣму танџир пружити. Маријат не учини, него баџи едан комад меса мачку под стол. Овим увређен мачак нехте ести, него се о,зга повуче из собе и нестане га. Кад се после обеда разиђу гости прилегне Маријат малко да оддрема, и заспи, а њѣгов брат изађе мало у башту у шетњу. Едан часак затим донесе писмоноша писмо на Маријата. Брат прими писмо и пође у собу да преда. Кад у собу уђе како се грдно зачуди кад опази брата свога свега крвљу обливена и мртва. Найпре помисли, да е онога кап ударила, али разгледавши учинему се по врату као гре-

бошше од мачи ноката. Мачак лежаше у истој соби и чиняше се као да спава. Брат, који природозналац беше, да се увери, да л' е донста мачак убица привеже убненому конопац за ногу да мачак неспази, па заповеди, да сви из собе изађу и онда из прикрајка тргне за конопац. Чим се нога мртвацу задрма скочи мачак и поново стане врат мртвацу чупати. Тим се брат увери па зграби мач и стане мачка вјати, али лукави звер утече и никад га више невидоше.

ЛУКАВСТВО ЛИСИЦЕ. Неки лекар имајаше лисицу, коју е тако упитомно био, да е преко дана пуштао слободно по кући ходити; њер ликога она ни од люди ни живади и живине ненапастоваше. Кадак е лисица обдан и у шуму одилазила, али под вече се опет кући враћала, и само е ноћу везана на ланцу бивала. Ђдаред осети, да е огрљак од ланца довољно простран, да се може извући, пак се пролукави и оде сваку ноћ извлачитисе, па по суседству кокоши ватати, али пре зоре е увек опет код куће у ланцу била. Видећи е свако јутро на ланцу нико с' почетка и не помишляше на то, али доцније узму вребати и донста е ухвате.

Тице.

Понајвише е несмисленост и непажня на природу, кад ко на место да тице као чуваре у приятелѣ пази и брани њи као душмане гони и тамани; или е само луд и пуст несташлук, или оно урођено штеточинство, што се обично на занемареној деци виђа, кад заиђу па тичия гњизда скидаю ил свалюу Школа и кућа, и родитељи и учитељи ваљало би да заједно науком и саветом настоје, да се та распуштена деца од онога лудог и пустог рушения тичия гњизда оставе, и место тога да се науче мотрити и пазити на живот тица, па да их још у своје куће и баште маме, да се ту настане и одомаће. А мало само пажњ довољно би било, да сваки увиди њиову вредност и позна велику по нас корист, па да их чува и да то чуванѣ сваком приликом најтоплије препоручуе. Ево ћу само неколико примера да о томе наведем. У једном стакленјаку видио сам на лишћу на три дрвцета руже ваљада на 2000 вашица. Ту донесу и пуге едну сеницу, па за неколико часака похвата ова све вашице и сва три дрвцета на чисто отребил. Гледао сам једног црвендађа, који е у соби за едан сат на 900 мува похватао. Едан пар ноћни кобаца потамани вечером у једном часу читав рой мушица. Едан пар царића донесе своим тичићима

у едном сату по 30 до 40 пута по еднoг црвка ил мушицу. Тако сеница за воћняке а особито за шуме од неоценѣне користи, нарочито противу оне најшкодљивије лептирице паликоже. Псти-на, сеница се неусуђује на ову жежљиву гусеницу, али јој сва яйца потамани. Една едина од ових лептирица нанесе за едно лето кадкад и по дваред по 6 до 8 стотина яя, а едина сеница поеде их са свих тичићи за едан дан по читаву иляду. Чим се где ова шкодљива лептирица накоти, одма су ту и сенице и царићи, ако их само будаласти люди неразплаше, па лети и зими нѣзна яя по дрвљу траже и тамане. Уз сенице присаюзе се и пузавци, кои та лептирска гнѣзда и под кором дебала нађу и сва поеду. Саме врабце валя већма пазити, него што се обично чини. Едан пар врабаца донесе своим тичићима на дан по 250 до 300 гусеница ил црвића. Кад се дакле проесапи корист, што е тим требљѣм гусеница ови почине, то се неможе она котарица трешања, грашка ил жита, што ови по воћнячина, баштама ил нѣвама покраду, ни у обзир узети. Исто су тако користне и савуляге. Оне потамане јутром и вечером грдне гомиле шкодљиви ноћни лептирица и нѣови гусеница. Где се она погана буба кокица накоти, ту е неколико совуляга од неоценѣне користи. Ал исто су тако и чворци, чавке, вране, крешталице, стракани и друге. Буљона донесе свако 5 минута по едного миша у гнѣздо. Гледо сам едан пар совица кои су едно вече 11 мишева своим тичићима доувкли. Готово све ситније тичице ранесе преко целе године, а особито за време легла и одранюю своје тичиће самим гусеницама, црвма, лептировима, мувама, пауцима и другим гадом; тако су: све шнѣнице, патишврци, ципе, стракани, муварке, дроздови, говедарке, царићи, ковачићи, сенице, шеве, зебе, штринадци, ласте, пузавци, славуи и ко би их све изређао. Те тичице потамане милионима лептирски яя и гусеница, мува и мушица, бубица, мрва, вашица, црва и осталога гада, и то чудноватим поделенѣм тога посла, кои им е у овом великом домостројству природе одређен; едне траже највише едну, друге другу врсту тог гада; едне их вребаю и ватаю на лишћу и цвећу, друге на деблу, неке изпод коре, едне их ватаю на летеню, а друге траже и чепркаю по земљи.

По томе су нам дакле све ове туце највернии саюзници, које нам треба привлачити и чувати, наместо што их гонимо или што напуштамо, да их луда и пуста деца гоне, плаше и растерую. Без помоћи тице нѣе можно земљоделцу обстати, ако овај то и незна. Тице нам чуваю усеве и расаде и воћа и шуме од

пустоши небројне гусенице, бубе и свакојака гада. Зато ваља сваки, ко и најмањи комадић земљѣ има, све можно да употребити, па да тичице ове намами и ту одомаћи. А за то се пре свега иште, да њинова гњизда на миру оставља; ер тичице те колико су малене, опет су толико паметне, да одма осете, где се најсигурније настанити могу, и без стра од пушака, замки, клоња, батина и каменја живити; а когод има ока и ува да види и чује живот у природи, тај ће по воћкама и расадама познати, и по цврки и вреви тица чути, где су домаће и сеоске старешине паметне и деца добра; ер, где се тице пазе и чувају, ту их гомила цвркуће и своје песме пева, а трепљивим онога шкодљивог гада највећма своју благодарност показују. Па та разлика не опажа се само од села до села, него ћеш и од селишта до селишта познати по богатием листу и цвету, кои домаћин уме већма ове чуваре и пријатељ пазити и чувати. А може се за ово још и више шта чинити, не само распуштену и неваљалу децу одбити, да те полезне тичице нерастерују и гњизда њинова недирају. Кад многи спрема стан за роду међући точак на димњак, а само из наклоности ил суевере, то може исто тако и овим малим тичицама, ако не из особите наклоности, али бар рад своје сопствене користи чинити да се ту стане и нагњизде и ово им одлакшати очистећи све рупе по старим гранама и деблима где се тице радо гњизде, од плесња и маовине, или поправљени од стари дасчица мале сандучиће са више одаица и малим улазним рупама, па привезући их за гране по дрвима, рупама на исток окренуто, да су од киша сигурне. Ко тим мале ове тичице у своја воћа и баште намами, а уз то и њинове непријатељ луду и пусту децу, што гњизда руше и ја узалуд ваде одбије, код њга ће се брзо одомаћити, и окром користи многу му забаву и веселје чинити; а корист ће набрзо сваки опазити на воћу и на цвећу, на расадима и на усевима, па труд онај и трошак, ког буде имао око прављења оних сандучића и чишћења рупа допста ћему се иљадостручно накнадити и наплатити.

Лист овај излази сваког месеца еларед; кошта 1 фр. на год.

Изд. и уређује Др Ђ. Натошевић. — Штампa краљѣв. угар. свеучил. печатња.